

# MARKO SOSIČ: AŽ DO POSLEDNÍHO JMÉNA

ze slovinštiny přeložila Eliška Papcunová

Otevřel dveře a vidí je, jak spí ve svých postýlkách. Děti v sirotčinci věří, že hlídá jejich sny, pokud jim v noci utečou ze snění. Věřící, že je zachytí do své dlaně, protože je vysoký a ještě není tak starý, aby nemohl vztáhnout svoje dlaně do nebe, kde by sny chytil nebo vypustil. Když jsou jejich sny světlé, vrátí je do jejich snění, pokud jsou smutné a temné, pak rozevře svoji velikou dlaň a pustí je, ať se ztratí ve tmě, která přebývá mezi hvězdami, aby se už nikdy nevrátily. Pěkné sny však zachytí do své dlaně a znova je vpustí jejich malými oušky, aby vklouzly do jejich snění a žily tam až do rána. On je jejich nejlepší přítel. V jejich blízkosti je od časného rána do pozdního večera, dokud neusnou. V noci pak sedí ve svém velkém čalouněném křesle uprostřed ložnice a střeží jejich sny.

Nyní potichoučku vstoupí dveřmi do velké ložnice. Měkkými kroky, že se skoro nedotýká země, se vydá po své obyčejné cestě, která se vine mezi postýlkami, na nichž leží malá tělíčka. Proto, aby ohlídal jejich sen, aby jim srovnal prostěradlo, aby je přikryl, pokud jsou odkrytí, aby podložil polštářem malou hlavičku, která z něj sklouzla, aby zašeptal pohádku těm, kteří nemohou usnout, aby pokonejšil ty, kteří se probudili ze zlých snů, aby nalil sklínku vody těm, kteří ji vypili a ještě mají žízeň, aby doprovodil čurat ty, kteří potřebují, a vyměnil povlečení těm, kteří nevydrželi a pak tiše pláčou, že jsou mokří a stydí se.

Děti v sirotčinci jsou odevšad, přicházejí z východu i ze západu, a každé z nich má za sebou svůj malinký kousek života, ve kterém chybí milá

vzpomínka. On zná tyto kousíčky jejich životů a o každém ví, kde v něm ještě zůstalo místo, které by naplnil radostí. A pokud jej v něm nevidí, vytvoří ho. Děti vědí, že je to tak, protože jeho oči jsou právě tak velké, jako je on sám, a vidí hluboko do jejich přání a myšlenek. Děti věří, že to tak je, a když je v jejich blízkosti, jsou jejich myšlenky světlé a klidné, jako v teplém závětrí. I v noci je to tak, protože on neusne úplně, ale zamhouří jenom jedno ze svých očí a jen málokdy se stane, že by mu sen sedl na obě víčka zároveň. Děti jsou o tom přesvědčené, protože vědí, že je má stále na očích, i v noci. Správce sirotčince se s ním vždy radí, když přijdou lidé, aby si vybrali jednoho z nich a vzali ho s sebou. Protože on zná lidi a svými velikými očima vidí hluboko do jejich myšlenek a ví, jestli s nimi bude mít dítě šťastný život. Když řekne, že jsou tito lidé ti praví, děti opustí sirotčinec klidně, a to také proto, že vědí, že on s nimi zůstane v myšlenkách i nadále, než vyrostou, protože taková je jeho moc, že s nimi zůstane ještě dlouho potom, co odejdou, a chrání je před zlými sny, dokud nedospějí. Před jeho velikými očima už prošly desítky dětí, protože je sirotčinec velký, snad největší mezi východem a západem, na hranici mezi tímto a oním světem, jak občas říká dětem a vypráví jim, že tím myslí kraj, odkud vychází slunce, a také ten, kam zapadá. Doopravdy však má na mysli prostor, který je mezi hvězdami, temný a hluboký, a ze kterého není návratu, tak jako pro sny, které se v něm ztratí.



**Marko Sosić** (\*1958) je slovenský autor žijící a působící v Terstu. Kromě činnosti spisovatelské se věnuje především režii a je uměleckým vedoucím slovenského divadla v Terstu. Píše rozhlasové a televizní hry a dosud vydal tři romány *Balerina, Balerina* (1997), *Tito, amar mijo* (2005) a *Ki od daleč prihajaš v mojo bližino* (2012, *Kdo z dálky přicházíš do mé blízkosti*), divadelní hru *Tisoč dni, dvesto noči* (1996, *Tisíc dní a dvě stě nocí*) a dvě sbírky povídek *Rosa na steklu* (1991, *Rosa na skle*) a *Iz zemlje in sanj* (2011, *Ze země i ze snění*), z níž představujeme povídku věnovanou obětem války v Jugoslávii.

Dnes v noci se cítí unavenější než obvykle. Také děti dnes přemohl spánek mnohem dříve. Je za nimi dlouhý den, plný smíchu, veselí a bezstarostnosti, pomyslí si, když měkce našlapuje mezi jejich postýlkami a zdá se mu, že jejich drobné hlavy září od krásného dne, který je za nimi. Svou velkou dlaní se u každé postýlky dotkne dítěte, které v ní spí, a každého zvláště tiše jmenuje: *Alma, Petr, Jakub, Vladimír, Gabriel, Miriam, Ivan, Azra, Aram, Martin, Matteo, Giovanna, Luka, Samir, Barbara, Boris, Valentina, Agim, Cyrila, Azren, Ljubiša, Ismail, Anna, Ivo, Alina, Magda, Omar, Primož* a další a další, až do posledního jména.

Jsou unavení, pomyslí si, když se jich dotýká, a vidí je ve svých myšlenkách, jak ráno v dlouhé řadě, vždy dva a dva, stoupají za ním mezi poli, která leží široko kolem sirotčince, směrem k blízkému městu, kam před několika dny přijel cirkus. Slíbil jim, že je tam vezme, aby viděli zvířata, dokonce i šelmy, akrobaty a klauny, kouzelníky a muzikanty. Vidí je ve svých myšlenkách, jak stoupají ráno za ním, zatímco zpívá pochodovou písničku a má na hlavě velký klobouk, aby v jejich očích vypadal ještě vyšší a směšnější. Zpívá a ohlíží se za sebe na dlouhou řadu svých svěřenců, kteří se v párech drží za ruce, smějí se, zpívají pochod a svými malými krůčky stoupají podél zelených pastvin po cestě, která vede do blízkého města. Slyší jejich radostné výkřiky, když před sebou v dále zahlédnou město a cirkusový stan, a zastaví se na mýtině, která leží na mírné stráni pod bukovým lesem, aby posvačili. Vidí je, jak posedají do zelené trávy a ze svých košíků vytahují svačinu. Tehdy jim z velkých termosek, které nosí on ve svém ruksaku, nalije teplý čaj. Děti žvýkají chleba se sýrem a nastavují umělohmotné kelímky před sebe, že v jeho očích vypadají jako veliká armáda malých žebřáků, jež s ohromnou radostí obslouží. Slyší je, jak se hlasitě smějí, když se potom v celé své velikosti převalí přes mýtinu, zakutálí se na cestu a křikne: *A teďka vy!* a spatří drobná tělíčka, jak se v tu chvíli kutálejí po mýtině, až na cestu, že vypadají jako mravenci, kteří spěšně lezou ze svého mraveniště na slunce. Vidí je, jak jsou pak umazaní od trávy a veselí, že jdou do cirkusu, kde ještě nikdy nebyli.

Měkce nyní našlapuje mezi postýlkami, u každé postojí chvilku, položí ruku na přikryté dětské tělíčko, aby ucítil jeho dech, a potom tiše pronese jméno, které mu patří. Jména se kupí jedno přes druhé a myšlenky ho zpět zanesou ke světlému ránu.

Tehdy stáli před cirkusovým stanem, ve kterém bude cirkusové představení, výjimečně ráno, pro ně ze sirotčince a pro děti z blízkých škol. Vidí jejich obličeje, jak hledí na cirkusový stan, který se před jejich očima zdvihá do ohromné výšky a do kterého dnes vstoupí s vírou, že jim přičaruje radost a údiv, které neznají ani ve svém skutečném světě, tím méně pak ve svých vzpomínkách. Plátěné dveře ve stanu se rozevřou a armáda malých obličejů se vhrne do jeho útroby. Vpravo od arény jsou sedadla, na kterých je napsáno: děti ze sirotčince. On pospíší k papíru, strhne ho a vyzve svoje svěřence, aby se usadili. Vřískání. Smích. Zhasnou světla. Křik ve tmě. Hudba: bubny a gong.

A začíná velkolepá událost. Spatří jejich oči, které široce rozeevřené a blýskající se od světla a údivu nehybně hledí na bílé koně

s jezdci, kteří tancují na jejich hřbetech a rukama se drží jejich hřív, na akrobaty, kteří létají vysoko do vzduchu, otáčejí se a padají zase na nohy, na akrobaty, kteří se vrhají do vzduchu a otáčejí se nad visící mříží a chytají se za ruce, aby nežuchli dolů, na žongléry, kteří žonglují s předměty, jež krouží z ruky do ruky před jejich očima jako roj včel kolem úlu, na šedé a ohromné slony, kteří se zdvihají na zadní nohy, na tygry, kteří vrčí na bič svištěcí před jejich skleněnými očima, na psy na bicyklu a klauny, kteří se svými velikými červenými nosy říkají širokými ústy nesrozumitelná a směšná slova, kopou se do zadku, zakopávají a padají na hlavu, že děti smíchy sotva popadají dech.

Nyní odpočívají ve svých postýlkách a jejich hlavičky se blýskají po radostném dni. Také on si odpočine, pomyslí si poté, co obešel všechny postýlky a jde ke svému velkému čalouněnému křeslu, které stojí uprostřed ložnice. U něj se ještě jednou rozhlédne. Svým pohledem obejmě všechny ty kousičky malých životů, které leží kolem něj. Ty jsou klidné a tiché. Usedne do svého křesla, cítí svoje tělo, jak do něj ulehá, a zdá se mu, jako by ucítil svou krev, jak protéká žilami, pomalu, pomalu. Potom si zuje boty a zahýbe prsty na nohou, aby je po dlouhém dni protáhl. Pak poslouchá. Teď slyší, jak někdo z dětí kdesi v ložnici zakašlal, právě zaskřípala železná mříž pod žíněnkou, teď slyší měkké a slabé chrápání. Odpočinu si, myslí si, nakloní hlavu na opěrku starého křesla a zavře oko, druhé jenom přivře, aby zpod víčka stále viděl dětské postýlky.

Najednou ho probere dívčí pláč. Lejla, pomyslí na světlovlasou dívku, prudce se zdvihne z křesla, vezme kapesní svítilnu, kterou má vždy při sobě, a bos se vydá k posteli, na které spí malá Lejla. Spatří ji, jak sedí na kraji postýlky a pláče. Cípem pokrývky, který svírá mezi prsty, si zakrývá ústa, aby zmírnila hlasitost svého pláče, protože ví, že nesmí vzbudit ostatní, kterých se zlé sny nebo smutné myšlenky nedotkly. Posvítí na bílou pokrývky, aby ji svítlna neoslepila, a pohladí ji po upocených světlých vláskách. Proč pláčeš, malá, ptá se jí tiše. Měla jsi zlé sny? Lejla si cípem pokrývky utírá slzy a skoro neslyšně vzlyká. Ano, řekne po chvíli. Neboj, povídá, teď je chytím, podívej, říká a zvedne svoji dlouhou ruku ke stropu. Ano, řekne dívka a zhlédne nahoru. Chytím je a odnesu ven, aby se ztratily ve tmě a už se nevrátily, povídá. Ano, řekne Lejla. Chtěla bys mi říct, co se ti zdálo? ptá se jí pak a stále ještě drží ruku zdviženou vysoko ke stropu, že se ho skoro dotýká.

Nevím, řekne dívka. Máš strach?, ptá se jí. Ano, řekne Lejla. Potom nic, jenom je chytím a odnesu ven, do tmy, aby už nepřišly zpátky, ano?! Zdálo se mi o mámě, promluví nakonec Lejla, když se on už chystal odejít do tmy s jejími zlymi sny. Opravdu?, ptá se jí a usedne k ní na postel. Copťedy na tom bylo tak zlého?, vyptává se a posvítí kapesní svítilnou do svého obličej, aby Lejla viděla jeho úsměv. Dívka váha, ale nakonec přece jen promluví. Zdálo se mi, že mě máma držela za ruku a že druhou rukou držela Annu, moji staří sestřičku. A potom?, ptá se jí. Potom jsme chodily kolem řeky, povídá Lejla, a řeka byla plná vody. Ano, a pak?, ptá se klidně. Pak jsme se zastavily u řeky a máma řekla, ať si sedneme do trávy. A potom jsme si sedly do trávy. Měly jsme hlad, protože máma už několik dní nenašla nic, co bychom mohly sníst. Taky nás bolely nohy, protože jsme už tři dny chodily. A potom?, ptá se. Lejla chytí cíp příkrývky, přitiskne si ho na ústa a znovu začne plakat. Mezi vzlyky povídá, trhaně a přidušeně. Potom co jsme seděly u řeky, se stalo něco ošklivého, řekne. Chceš mi to říct?, ptá se jí. Nevím, povídá dívka v přemáhaném pláči. Jen pověz, Lejlo, jen pověz, říká jí nakonec, protože ví, že jí bude lehčeji, když se zbaví vzpomínek ze svých snů. Jen pověz, pak všechno popadnu sem, řekne a rozevře svoji velkou dlaň, a odnesu tvé zlé sny do tmy, říká a dívá se na dívku, která je celá mokrá od potu, až se jí vlasy lepí na čelo. Klidně pomalu, povídá jí a osuší jí rukou orosené a studené čelo. Potom se stalo, řekne dívka, že mě máma najednou vzala do náruče, objala mě a začala mě líbat, tiskla mě k sobě, líbala a plakala, skoro neslyšně vypráví dívka. Líbala mě a šla se mnou v náručí k řece, která byla plná vody. Já jsem ji objímala kolem krku. Máma šla stále k řece, dokud do ní nohama nevstoupila a zase mě líbala. Potom mě vzala za ruce, abych se pustila jejího krku, abych se odlepila od jejího těla. Já ji nechtěla pustit, držela jsem ji kolem krku ještě pevněji. Líbila se mi její vůně, líbila se mi vůně její kůže v obličejí i na krku, moje máma vždycky pěkně voněla, i teď ve snu voněla, povídá. Potom mě ještě silněji chytila za ruce, aby je strhla ze sevření kolem krku, až dokud jsem se nepustila, otočila mě a popadla mě rukou okolo pasu, druhou popadla moji hlavu. Odpusť, moje malá, odpusť, moje malá, křičela a plakala, a najednou mi strčila hlavu pod vodu, potom i tělo a zase hlavu, kterou jsem zvedala, abych lapla po dechu, a zase tělo a zase hlavu, až jsem už nemohla ven. Pod ledovou vodou už jsem nedýchala, ale vi-

děla jsem svoji mámu, která plakala venku u řeky, a křičela, odpusť, moje malá, odpusť, moje malá, a viděla jsem taky sestřičku, která se dívala směrem k řece a křičela, Lejlo, Lejlo. A potom jsem byla mrtvá.

O, bože! On lapne po dechu, do široka otevře oči a najednou zjistí, že sedí ve svém starém čalouněném křesle. Celá ložnice je před ním. Nikdo neplakal, pomyslí si, nikdo ho doopravdy nevolal, k nikomu nepřistoupil, aby ho konejšil. Vše je tiché a klidné a děti spí. Usnul jsem, řekne si a trhne sebou při myšlence, že Lejla, kterou ve skutečnosti nikdy neviděl, přišla dnes do jeho snu se svým strašným příběhem. Vstane a rychlými kroky, bos, se vydá k Lejlině sestře, Anně, která je doopravdy v sirotčinci a leží v postýlce na druhé straně ložnice. Bos pospíší k její posteli. Hledá Anninu postel. Nenajde ji. Ohlédne se na druhou stranu. Jména, postele a obličej se nyní pletou v jeho myšlenkách jako ještě nikdy.

Nakonec ji zahlédne a přistoupí k ní. Annin drobný obličej klidně leží na podušce. Je stejná jako její dvojče Lejla, kterou ve skutečnosti nikdy neviděl, pomyslí si. Lejla, Annina sestra, kterou jejich matka roku 1993 utopila v řece. Tak je to zapsáno v Annině složce, uložené v archivu sirotčince.

V ní se přesně píše. Jméno: Anna Mustafićová. Místo a datum narození: Tuzla, 4. dubna 1985. Jméno matky: Azra Tanovićová (nyní na léčení v psychiatrické klinice v Mnichově). Jméno otce: Izet Mustafić (zabit v Tuzle). Sourozenci: Lejla Mustafićová (utopená v řece). Ostatní příbuzenstvo: (vzdálení příbuzní ve Slovinsku). A pak jsou ve složce uloženy ještě dvě fotografie, které měla Anna s sebou, když ji před dvěma lety přivezli do sirotčince. Lejla a Anna, rozesmáté na kvetoucím

třešňovém stromě, a jejich máma a táta, objímající se u řeky.

Teď cítí silný tlukot svého srdce. Na chvilku se lekne myšlenky, že by jeho srdce mohlo probudit malou Annu, která tvrdě spí po hezkém dni, který má za sebou.

Hej, zaslechne hlas chlapce, který ho potichu volá za zády. Ohlédne se k postýlce za sebou. Luka, narozen v Terstu před šesti lety, nalezený jako nemluvně v popelnici u autobusové zastávky. Měl jsi zlé sny? ptá se ho Luka potichu, aby nevzbudil ostatní. Ne, ne, odpoví mu a pohladí ho po hlavě, jen spí, spí, povídá a vydá se ke svému starému křeslu. Hej, opět ho zavolá chlapec. On se otočí za ním. Víš, čím budu, až budu velký?, řekne chlapec. Ne, pověz! Až budu velký, budu kůň, řekne Luka. To nejde, Luko, ti jsi člověk, nejsi zvíře. Ne, stanu se velkým bílým koněm, jako ten dnes v cirkuse, praví s vážným výrazem ve tváři. Budeš jezdit na koni, odpoví mu, budeš jezdec, chceš říct. Ne, já budu kůň, řekne malý Luka, velký bílý kůň, jako ten dneska v cirkuse, povídá a dívá se na něj svými hnědýma očima, ve kterých jako by najednou už nebylo místo pro sny, myslí si. Teď spí, spí, řekne mu nakonec a znova se vydá po své cestě kolem postýlek, aby ještě jednou zkontroloval jejich sny. Každého dítěte se dotkne a potichu ho jmenuje: *Alma, Petr, Jakub, Vladimír, Gabriel, Miriam, Ivan, Azra, Aram, Martin, Matteo, Giovanna, Luka, Samir, Barbara, Boris, Valentina, Agim, Cyrila, Azren, Ljubiša, Ismail, Anna, Ivo, Alina, Magda, Omar, Primož, Romina, Maja, Sándor, Jan, Taťána, Nina, Pavel, David* a další a další, až do posledního jména: Liam, který neví, kdo mu vybral jméno, a jde ke svému čalouněnému křeslu. Teď ho pronásleduje černá myšlenka, která mu nedá spát, snad slunce navždy neuhaslo?